

ભારતમાં વર્તમાન રાજકીય પરિસ્થિતિ

ડૉ. કિરપાલસિંહ કે. પરમાર

રાજ્યશાસ્ત્ર વિભાગ

શ્રી એ. આર. એસ. સખીદા આર્ટ્સ કોલેજ, લીંબડી

હાલમાં, ભારતીય જનતા પાર્ટી અને કોંગ્રેસ પાર્ટી સહિત કુલ સાત રાષ્ટ્રીય સ્તરના રાજકીય પક્ષો સક્રિય છે. જેમાં ઉપરોક્ત બે રાજકીય પક્ષોની સાથે ભારતીય સામ્યવાદી પક્ષ, ભારતીય સામ્યવાદી પક્ષ (માર્ક્સવાદી), બહુજન સમાજવાદી પક્ષ, રાષ્ટ્રવાદી કોંગ્રેસ પક્ષ, ઓલ ઈન્ડિયા તૃણમૂલ કોંગ્રેસ પાર્ટી આવે છે. તમામ રાજકીય પક્ષોની પોતાની વિચારધારા અને ઉદ્દેશ્યો હોય છે. રાજકીય પક્ષમાં સત્તા મેળવવા માટે સતત સંઘર્ષ થતો રહે છે. જેના માટે પક્ષો નૈતિક-અનૈતિક માધ્યમોનો ઉપયોગ કરતા અચકાતા નથી, જેના કારણે ભારતીય રાજકીય પક્ષોમાં હંમેશા અસ્થિરતા રહે છે.

લાંબા સમયથી કોઈ એક પક્ષ રાષ્ટ્રીય સ્તરે સંપૂર્ણ બહુમતી મેળવવામાં અસમર્થ રહ્યો છે. જેના કારણે ભારતમાં ગઠબંધન સરકારોનો યુગ શરૂ થયો છે. પહેલા તો કોંગ્રેસ પક્ષના વિકલ્પ માટે જ ગઠબંધન સરકારની રચના કરવામાં આવી હતી જે સદંતર નિષ્ફળ રહી હતી. ગઠબંધન સરકારો હંમેશા સફળતાપૂર્વક અને ઓછી સંખ્યામાં કામ કરી શકતી નથી. જો પક્ષો ટેકો પાછો ખેંચી લે તો સરકાર પડી જવાનો ભય રહે છે. જે સરકાર માટે અસ્થિરતા સર્જે છે. ક્યારેક દેશમાં ચાલી રહેલા સંઘર્ષને કારણે રાજકીય વાતાવરણ બગડી જાય છે. હાલમાં રાજકીય પક્ષો વચ્ચેના વૈચારિક સંઘર્ષને કારણે દેશના રાજકારણમાં વિઘટન અને સંક્રમણનો સમયગાળો ચાલી રહ્યો છે, જે લોકશાહી વ્યવસ્થા માટે ફાયદાકારક નથી.

આજે નીતિ-નિર્માણ અને વહીવટી કામગીરી દબાણ જૂથો દ્વારા પ્રભાવિત થઈ રહી છે. સ્વસ્થ લોકશાહી માટે તે મહત્વનું છે. જો કે, તેમનો હેતુ ચોક્કસ જૂથ પૂરતો મર્યાદિત રહે છે. આજે ભારતમાં તમામ પ્રકારના દબાણ જૂથો સક્રિય છે જેમ કે ઉદ્યોગપતિઓ, કામદારો, વિદ્યાર્થીઓ, જાતિ, સાંપ્રદાયિક વગેરે. આ દબાણ જૂથો રાજકીય પક્ષોને તેમની

માંગણીઓ પૂરી કરવા માટે નાણાં આપીને ભ્રષ્ટાચારને પ્રોત્સાહન આપે છે, તેમજ સરકાર પર તેમનું દબાણ જાળવી રાખવાનો પ્રયાસ કરે છે. છેલ્લા 67 વર્ષથી દેશમાં ભ્રષ્ટાચારના કારણે લાખો-કરોડોના કૌભાંડો થયા છે. ભારતમાં અનેક કૌભાંડો વૈશ્વિક ઘટના બની ગયા છે. રાજનેતાઓ અને વહીવટી અધિકારીઓ દ્વારા રાજકોષીય સંસાધનોનો વ્યાપક દુરુપયોગ થાય છે અને ભ્રષ્ટ માધ્યમો દ્વારા પોતાને સમૃદ્ધ બનાવવામાં આવે છે. એટલું જ નહીં નાના-મોટા તમામ કામો માટે સામાન્ય જનતા પાસેથી લાંચ પણ લેવામાં આવી રહી છે. જે વિકાસના કામમાં અવરોધ ઊભો કરે છે. અને તે જ સમયે | સામાન્ય જનતામાં સરકાર પ્રત્યે અસંતોષ અને અવિશ્વાસ વધે છે, આજે ભ્રષ્ટાચાર ભારતીય રાજનીતિનો એક ભાગ બની ગયો છે, જેને દૂર કરવો રાષ્ટ્રીય પડકાર બની ગયો છે.

ભારતનું સૌથી મોટું સંસ્થાકીય માળખું અમલદારશાહી પર આધારિત છે. આ અમલદારશાહી ભારતના બ્રિટિશ વસાહતી કાળની પેદાશ છે. કાયદો, નીતિ ઘડતરની જવાબદારી કોના પર છે. નોકરિયાત વર્ગ પોતાને સામાન્ય લોકો સાથે જોડવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. આ જ કારણ છે કે ભારતમાં લોકો હંમેશા અધિકારીઓ અને અધિકારીઓની કામગીરી અને જવાબદારીના અભાવથી અસંતુષ્ટ અને અસંતુષ્ટ રહે છે. નોકરિયાતને બંધારણ દ્વારા સુરક્ષિત કરવામાં આવ્યું છે. જેનો લાભ આ વર્ગે લીધો છે. અમલદારશાહી દ્વારા સારી જગ્યાઓ આપવા, બઢતી, બદલી, સેવા વિસ્તરણ, નિવૃત્તિ માટે જટિલ કાયદાઓનો લાભ લઈને જે બાદ નોકરી મેળવવા, સત્તાનો દુરુપયોગ, કામમાં વિલંબ અને ભ્રષ્ટાચારને પ્રોત્સાહન આપવાના આરોપો છે. જો કે સરકાર દ્વારા ઘણી જોગવાઈઓ લાવવામાં આવી છે, પરંતુ તે વર્ષોથી મૂળમાં રહેલા આ વિકારોને દૂર કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે. આજે ભારતનો મોટો હિસ્સો માઓવાદની પકડમાં છે. સમયાંતરે માઓવાદીઓ દ્વારા ઘણા રાજકારણીઓ અને સૈનિકોની નિર્દયતાથી હત્યા કરવામાં આવી છે. માઓવાદને ખતમ કરવા. અનેક પ્રયાસો અને યોજનાઓ ચલાવવામાં આવી રહી છે. પરંતુ તે વધતા જતા માઓવાદને ખતમ કરવામાં અપૂરતું સાબિત થઈ રહ્યું છે. ખેડૂતોની માંગણીઓને પહોંચી વળવા શરૂ કરાયેલું આ આંદોલન આજે સશસ્ત્ર અને લોહિયાળ આંદોલનમાં ફેરવાઈ ગયું છે. માઓવાદની જેમ સરહદ પારથી આતંકવાદ પણ સક્રિય છે. જે આપણો

જ પાડોશી દેશ ચલાવી રહ્યો છે. સતત રાજકીય વાટાઘાટો બાદ પણ આ આતંકવાદી ઘટનાઓ અટકી નથી. આતંકવાદીઓ સતત કાશ્મીરને ભારતથી અલગ કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છે.

દેશની ઝડપથી વધી રહેલી વસ્તીને રોજગારીની તકો પૂરી પાડવી એ મુખ્ય બાબત છે રાજકીય પડકાર બની ગયો છે. દરેક ચૂંટણી દરમિયાન યુવાનોને આકર્ષવા માટે રાજકીય પક્ષો દ્વારા મોટી સંખ્યામાં નોકરીઓ આપવાનું વચન આપવામાં આવે છે. નોકરીઓ આપવામાં આવે છે, પરંતુ તે ઝડપથી વધતી વસ્તી માટે પૂરતું નથી. જેના કારણે યુવાનોમાં રાજનીતિ અને સરકાર પ્રત્યે વધુ રસ અને વિશ્વાસ નથી જે વસ્તી માટે પૂરતો નથી. જેના કારણે યુવાનોમાં રાજકારણ અને સરકારમાં રસ અને વિશ્વાસ વધારે નથી. ભારતીય રાજકારણમાં સક્રિય મહિલાઓની સંખ્યા હંમેશા ઓછી રહી છે. બંધારણ સભામાં માત્ર 15 મહિલાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારબાદ પ્રથમ લોકસભામાં માત્ર 22 મહિલા પ્રતિનિધિઓ હતા અને આ સંખ્યા પણ 1977માં ઘટીને 19 થઈ ગઈ હતી. 16મી લોકસભામાં 61 સભ્યો છે અને સમગ્ર ગૃહમાં માત્ર 11.83 ટકા મહિલાઓ છે. 17મી લોકસભામાં કુલ 78 મહિલા સભ્યો હાલમાં સેવા આપી રહ્યા છે. જે ધરના 12.51 ટકા છે. આટલો સમય વીતી જવા છતાં મહિલાઓ રાજકીય ક્ષેત્રે વધુ ભાગ લઈ શકતી નથી તે એક ગંભીર પ્રશ્ન છે. જો કે આની પાછળ ઘણા પરિબલો જવાબદાર છે, પરંતુ સૌથી વધુ અસરકારક પરિબલ એ રાજકીય પક્ષોની અણગમતી અને દુષ્ટ વિચારસરણી છે, જે મહિલાઓને રાજકારણમાં જોડાવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવાનો પ્રયાસ કરતા નથી, તેમજ ચૂંટણીમાં નામાંકિત મહિલા ઉમેદવારોને ટિકિટ આપે છે. કારણ કે આપણો સમાજ પુરુષપ્રધાન માનસિકતા છે જ્યાં સમજાય છે કે રાજકારણમાં મહિલાઓ માટે કોઈ સ્થાન નથી. રાજકીય પક્ષો માને છે કે મહિલાઓને રાજકારણનું જ્ઞાન નથી અને ન તો તેઓ રાજકીય કામમાં સમય ફાળવી શકે છે. ભારતના બંધારણ દ્વારા મહિલાઓને રાજકારણમાં ભાગ લેવાની છૂટ આપવા માટે એક વિશેષ પગલું લેવામાં આવ્યું છે અને સ્થાનિક સ્તરે મહિલાઓ માટે 33 ટકા બેઠકો અનામત રાખવાની જોગવાઈ કરવામાં

આવી છે, ભારતીય બંધારણના ઇતિહાસમાં આ એક ઐતિહાસિક કાર્ય છે, પરંતુ હજુ પણ સંસદમાં મહિલાઓ માટે બેઠકો અનામત રાખવાના પ્રયાસો સફળ થયા નથી.

ઉપરોક્ત વિવરણ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે હાલમાં ભારતીય રાજનીતિ અનેક પરિવર્તનોમાંથી પસાર થઈ રહી છે. જેમાં કોમવાદ, પ્રાદેશિકવાદ, આતંકવાદ, બેરોજગારી, ભ્રષ્ટાચાર જેવી અનેક ગંભીર સમસ્યાઓ રહે છે. જે કાર્યકારી અને ભાવિ સરકાર બંને માટે પડકાર બની ગયો છે. ચોક્કસપણે આ પડકારોનો અંત આવતા ઘણા વર્ષો લાગી શકે છે. તેથી, આવી નીતિઓ અને જોગવાઈઓ ઘડવી જરૂરી છે જે આ પડકારો અને સમસ્યાઓને ઘટાડવામાં ફાયદાકારક બની શકે. હાલ ભ્રષ્ટાચાર અટકાવવા અને યુવાનોના વિકાસ અને રોજગારી માટે કાર્યરત ભાજપ સરકાર દ્વારા અનેક મહત્વના કામો ચાલી રહ્યા છે. આ સાથે દેશમાં વિકાસ અને પ્રગતિ માટે નવા ઉદ્દેશોની પણ જાહેરાત કરવામાં આવી છે. ભારતીય લોકશાહીને સફળતાપૂર્વક ચલાવવા અને તેમાં લોકોનો સહકાર મેળવવા માટે સૌથી પહેલા જરૂરી છે કે ઉપરોક્ત તમામ પડકારો જે ભારતીય રાજનીતિમાં મૂળિયા જમાવી ચૂક્યા છે તેને ખતમ કરવામાં આવે. જેના માટે આયોજિત વ્યૂહરચના બનાવવાની સાથે સાથે બનાવેલી રણનીતિઓને કડકાઈ સાથે એક્શનમાં ફેરવવાની જરૂર પડશે.